

พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี
พุทธศักราช ๒๕๔๖

“เรามีความยินดีที่ท่านทั้งหลาย กล่าวแสดงความพอใจในราชกรณียกิจ
อันเราได้กระทำมาแล้วนั้น จึงมั่นใจว่าเมื่อท่านทั้งหลายเห็นพร้อมกันเช่นนี้
คงจะมีสมานฉันท์ช่วยกันบำรุงราชการให้ดำเนินไปในอุบายอันชอบ ให้เร็ว
พลันทันกาลสมัย ความลำบากยากใจอันใด เราหามีความท้อถอยไม่
ขอแต่ให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข แลรักษาอิสรภาพแห่งชาติแลบ้านเมืองให้
ยั่งยืนมั่นคงสืบไป เราหวังใจว่า ท่านทั้งปวงจะพร้อมใจกันดังนี้ทั่วหน้าจะได้
รักษาวงศ์ตระกูลให้อยืนยาวสืบไป”

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในการพระราชพิธีพืชมงคล พุทธศักราช ๒๔๕๖

คำปรารภ

รัฐบาลและประชาชนชาวไทยได้ประจักษ์ว่า เมื่อกว่า ๑๒๐ ปีล่วงแล้ว ดินแดนประเทศไทยล่อแหลมต่อการสูญเสียอธิปไตยให้แก่มหาอำนาจจักรวรรดินิยมตะวันตกมาก โชคดีที่เป็นกาลเวลาภายใต้ร่มพระบารมีพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ผู้ทรงพระอัจฉริยะปรีชาญาณ ประเมินภัยจากการเมืองโลกได้่องแท้ มีพระราชวิสัยทัศน์ที่ยังถึงการเตรียมรับเพื่อให้ทันเหตุการณ์ ได้ทรงเร่งพัฒนาการศึกษาของพลเมือง โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีการเลิกทาสเพื่อบังเกิดความเสมอภาคภายในพระราชอาณาจักร ปฏิรูปการเมืองการปกครองให้สอดคล้องระบบสากล พัฒนาการสื่อสาร สาธารณูปโภค รวมความเป็นเอกภาพในชาติ คือ การรวมชาติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียว ทรงมีขันติธรรมกล้าแกร่ง ในการแก้ไขวิกฤตการณ์ และมีพระวิริยานุภาพในการสร้างมิตรประเทศที่อยู่ไกลถึงประเทศในทวีปยุโรป เพื่อเป็นการรักษาเอกราชของชาติไว้ทุกวิถีทางจึงยังยืนตราប់ถึงทุกวันนี้ ล้วนเป็นพระราชภาระที่หนักสุดประมาณ ในที่สุดประเทศไทยเป็นชาติเดียวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่รอดพ้นจากภัยของมหาประเทศนักล่าอาณานิคม

พระองค์ท่านเป็นอมตะที่มหาชนแสดงความเคารพจงรักภักดีไม่เสื่อมคลาย การที่องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ประกาศยกย่องพระเกียรติคุณให้ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลกสาขาศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคมและสื่อสาร ในวาระครบ ๑๕๐ ปี วันพระบรมราชสมภพประจำปี ๒๕๔๖ เป็นเกียรติภูมิสูงส่งของชาติไทย และของชาวไทยทั้งชาติ รัฐบาลและประชาชนชาวไทยจึงพร้อมใจกันจัดงานเฉลิมฉลองประกาศพระเกียรติคุณให้แผ่ไพศาลราบจิริวิธิตกาล

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ

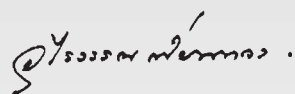
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี

คำนำ

คณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี ได้รับมอบหมายให้พิจารณาดำเนินการจัดทำหนังสืออนุสรณ์เนื่องในพระเกียรติคุณแห่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช รัชกาลที่ ๕ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ในการที่รัฐบาลและประชาชนชาวไทยแสดงกตเวทิตาธรรมสัณนิษฐานจัดงานรัฐพิธีเฉลิมฉลองน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระราชสักการะ ส่นองพระมหากรุณาธิคุณอันไพศาลที่นอกจากจะทรงนำความรุ่งเรืองมาสู่ชาติและประชาชนเมื่อในอดีตแล้ว ยังเป็นเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ของชาติในท่ามกลางมิตรประเทศปัจจุบัน เมื่อองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศพระเกียรติคุณให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกในสาขาการศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคมและสื่อสารประจำปี ๒๕๔๕-๒๕๔๖

หนังสืออนุสรณ์ทุกสาขาจำนวนมาก มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนตั้งความปรารถนาพร้อมกันจัดขึ้นเฉลิมพระเกียรติในโอกาสสำคัญนี้ เฉพาะภาครัฐบาล ประกอบด้วย สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหม และกระทรวงวัฒนธรรม มีจำนวน ๑๐ รายการ เป็นหนังสือพระราชนิพนธ์ และเอกสารวิชาการอันเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศในรัชสมัย ล้วนเป็นหลักฐานประวัติศาสตร์ชาติไทยที่มีคุณค่าแสดงวัฒนธรรมของแผ่นดิน ซึ่งคณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ จะได้เผยแพร่ไปสู่สถานศึกษาทุกระดับทั่วประเทศ ให้ประชาชนชาวไทยได้รับรู้ และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระราชกรณียกิจที่ทรงทุ่มเทด้วยพระวิริยะอุตสาหะอย่างยิ่งไ้แก่แผ่นดิน เพื่อจะได้บังเกิดความรักและหวงแหนชาติ อันจะเป็นแนวทางในการช่วยกันพัฒนาบ้านเมืองให้ยั่งยืนสืบไป

(นางอุไรวรรณ เทียนทอง)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ

คำแถลง

เนื่องในปีพุทธศักราช ๒๕๔๖ เป็นมหามงคลสมัยครบ ๑๕๐ ปี พระบรมราชสมภพในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศยกย่องพระเกียรติคุณให้พระองค์เป็นบุคคลสำคัญของโลก ในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงอุทิศพระองค์เพื่อความผาสุกของอาณาประชาราษฎร์และชาติบ้านเมือง ตลอดระยะเวลา ๔๒ ปีแห่งการครองราชย์

ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและแสดงถึงความจงรักภักดี คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพ ครบ ๑๕๐ ปี มอบหมายให้กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม จัดพิมพ์หนังสือเฉลิมพระเกียรติ เรื่อง **พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** เพื่อเผยแพร่พระปรีชาสามารถและพระราชกรณียกิจทั้งปวง ตลอดจนเป็นสื่อในการเรียนรู้แก่เยาวชนของชาติ โดยกำหนดลักษณะหนังสือเป็นหนังสือภาพ ประกอบคำบรรยายสองรูปแบบ คือ จัดทำเป็นคำบรรยายภาษาไทยสำหรับเยาวชนและผู้สนใจทั่วไป และจัดทำเป็นหนังสืออักษรเบรลล์สำหรับเยาวชนผู้พิการทางสายตา

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ขอหม่อมเกล้าหม่อมกระหม่อมถวายหนังสือเฉลิมพระเกียรติ เรื่อง **พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** เป็นราชสักการะสนองพระมหากรุณาธิคุณแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวผู้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ อันเป็นคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างอเนกอนันต์และหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะอำนวยประโยชน์ให้แก่ครู เยาวชน ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งผู้สนใจทั่วไปได้ตามสมควร

(นายสิริชัยชาญ พักจำรูญ)

อธิบดีกรมศิลปากร

พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์รัชกาล
ที่ ๕ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ มีพระนามเดิมว่า สมเด็จเจ้าฟ้าชาย
จุฬาลงกรณ์ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๔ และสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี เสด็จ
พระบรมราชสมภพเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๖

พระองค์มีพระขนิษฐาและพระอนุชาร่วมสมเด็จพระบรมราชชนนี
รวม ๓ พระองค์ คือ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจันทรมณฑลโสภณภควดี กรมหลวง
วิสุทธิกษัตริย์ สิ้นพระชนม์ตั้งแต่ทรงพระเยาว์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงศ์
ต้นราชสกุล จักรพันธุ์

จอมพล สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์
กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ต้นราชสกุล ภาณุพันธุ์

เมื่อทรงพระเยาว์ พระองค์ทรงศึกษาศิลปวิทยาการทั้งปวงอันสมควรแก่พระบรมราชกุมาร เฉพาะวิชาการรัฐศาสตร์ ราชประเพณีและโบราณคดีนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมชนกนาถพระราชทานการฝึกสอนด้วยพระองค์เอง ส่วนวิชาภาษาอังกฤษ ทรงศึกษากับชาวต่างประเทศ คือ นางแอนนา เลียวโนเวนส์ (ANNA LEONOWENS) นายชันทน์เลอร์ (CHANDLER) และนายแพตเตอร์สัน (PATTERSON) ตามลำดับ ต่อมาเมื่อพระองค์มีพระราชกิจมากขึ้น จึงทรงศึกษาภาษาอังกฤษด้วยพระองค์เอง จนทรงเชี่ยวชาญแตกฉาน

พ.ศ. ๒๔๐๔ พระชนมายุได้ ๙ พรรษา ทรงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็นกรมหมื่นพิฆเนศวรสุรสังกาศ ต่อมาเมื่อพระชนมายุถึงกำหนดโสกันต์ ใน พ.ศ. ๒๔๐๘ ครั้งนั้นสมเด็จพระบรมชนกนาถ มีรับสั่งให้จัดการพระราชพิธีโสกันต์อย่างสมพระเกียรติตามโบราณราชประเพณี

พ.ศ. ๒๔๐๙ ทรงผนวชเป็นสามเณร หลังจากทรงลาผนวชแล้ว เสด็จไปประทับ ณ พระตำหนักสวนกุหลาบในพระบรมมหาราชวัง ระหว่างนี้ สมเด็จพระบรมชนกนาถโปรดให้เฝ้าปฏิบัติประจำพระองค์นอกเหนือจากเวลาเฝ้าตามปกติ เพื่อทรงรับฟังพระบรมราโชวาทและพระบรมราชาธิบายในเรื่องราชการ และราชประเพณีต่างๆ เพื่อเตรียมพระองค์ที่จะเป็นพระมหากษัตริย์ที่ดีของบ้านเมืองต่อไป

พ.ศ. ๒๔๑๐ ทรงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนพระอิสริยยศ
เป็นกรมขุนพินิตประชานาถ โดยทรงรับหน้าที่บังคับบัญชากรมมหาดเล็ก
กรมทหารบกวังหน้า กรมล้อมพระราชวัง และกรมพระคลังมหาสมบัติ

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมชนกนาถเสด็จสวรรคต บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์และเสนาบดีต่างพร้อมใจกันกราบบังคมทูลอัญเชิญพระองค์เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ สืบราชสันตติวงศ์เป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๕ พระนามว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๑ แต่เนื่องจากเวลานั้นพระองค์มีพระชนมายุเพียง ๑๖ พรรษา ยังไม่บรรลุนิติภาวะ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) จึงรับหน้าที่เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระองค์

ตลอดระยะเวลา ๕ ปี ที่มีได้ทรงว่าราชการด้วยพระองค์เองนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้เวลาเตรียมพระองค์ในการ ศึกษาศิลปวิทยาการ ตลอดจนราชการงานเมืองต่างๆ ให้รอบรู้กว้างขวาง ยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ในการบริหารราชการแผ่นดินต่อไป ในการนี้ ได้มี พระราชดำริที่จะเสด็จประพาสต่างประเทศ ซึ่งเวลานั้นมีฐานะเป็นอาณานิคม ของชาติตะวันตกเพื่อทรงศึกษาแบบแผนวิธีการปกครอง รวมทั้งการปรับปรุง บ้านเมืองตามแบบตะวันตก โดย พ.ศ. ๒๔๑๓ เสด็จประพาสเมืองสิงคโปร์ และปัตตาเวีย และ พ.ศ. ๒๔๑๔ เสด็จประพาสเมืองอินเดียนเดียและพม่า

หลังจากที่พระองค์ทรงบรรลुพระราชนิติภาวะแล้ว ทรงผนวชเป็นเวลา ๒ สัปดาห์ จากนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๖ ยังผลให้พระองค์มีพระราชอำนาจเด็ดขาดนับแต่นั้นเป็นต้นมา กล่าวได้ว่าในรัชกาลนี้เป็นยุคสมัยที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านเมืองในทุกด้าน อันก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ

พระราชกรณียกิจด้านการบริหารราชการแผ่นดิน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักปกครองที่ทรงพระปรีชาสามารถอย่างยิ่ง ทรงพิจารณาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองให้เหมาะสมตามกาลเวลา เริ่มตั้งแต่ใน พ.ศ. ๒๔๑๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน (Council of State) และสภามุขมนตรี (Privy Council) ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่มีการนำรูปแบบการปกครองแบบตะวันตกมาใช้ในประเทศไทย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชวินิจฉัยว่า การปกครองแบบเดิมที่สืบทอดมาแต่ครั้งสมัยอยุธยา ในรูปแบบการปกครองที่เรียกว่า จตุสดมภ์ ซึ่งมีตำแหน่งสมุหนายก สมุหพระกลาโหมทำหน้าที่ควบคุมหัวเมืองฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้นั้น เป็นการปกครองที่ไม่ครอบคลุมแก่ราชการ ดังนั้นใน พ.ศ. ๒๔๓๑ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมใหม่เพิ่มเติมอีก ๖ กรม รวมกับกรมเดิม ๖ กรม เป็น ๑๒ กรม และใน พ.ศ. ๒๔๓๕ ให้ยกฐานะทั้ง ๑๒ กรม ขึ้นเป็นกระทรวง มีเสนาบดีเป็นเจ้ากระทรวง ซึ่งต่อมาปรับปรุงเหลือเพียง ๑๐ กระทรวง ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงนครบาล กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ กระทรวงวัง กระทรวงเกษตรราธิการ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงโยธาธิการ และกระทรวงธรรมการ

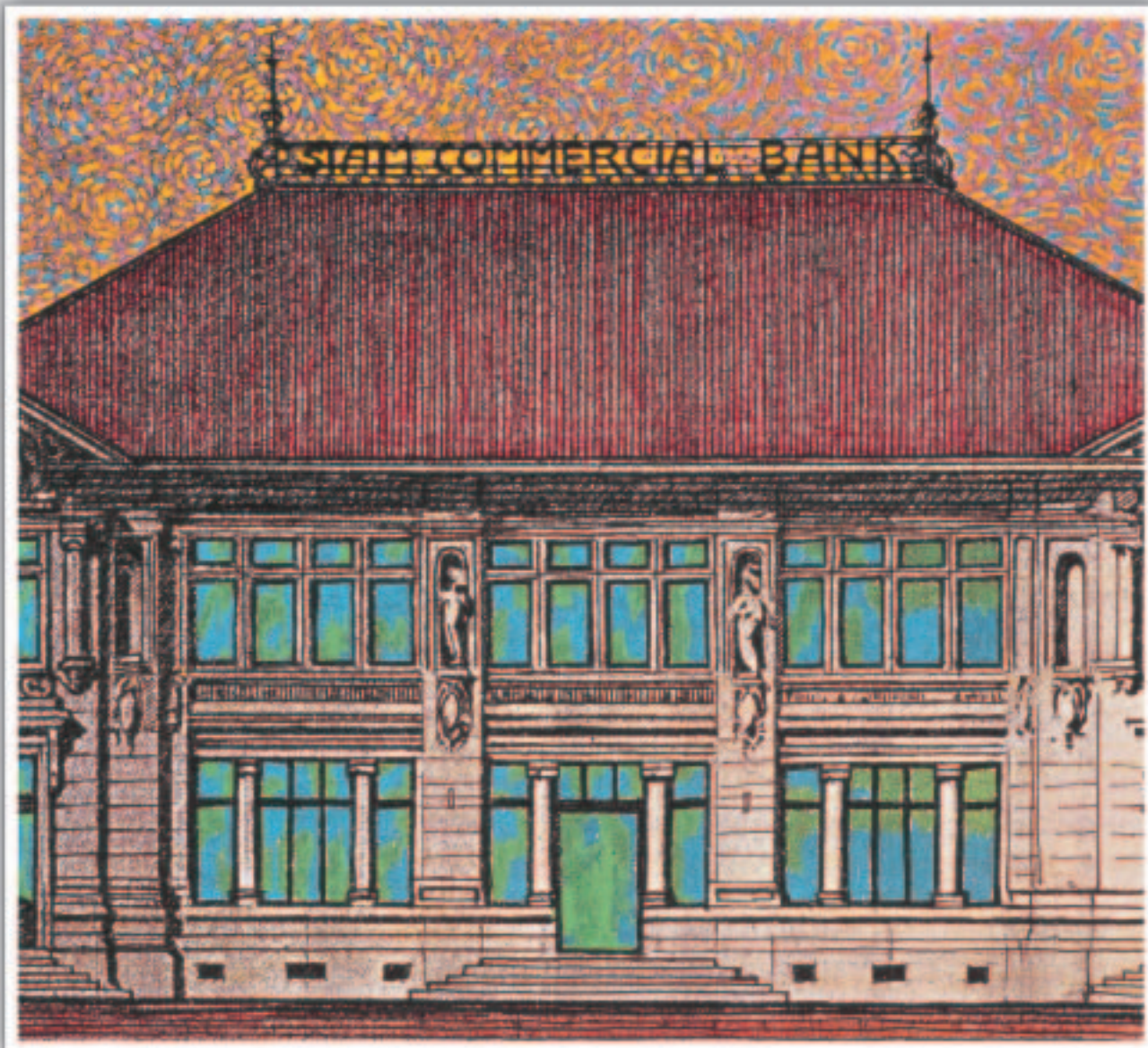

ส่วนราชการในภูมิภาคนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองแบบโบราณที่เรียกว่า “ระบบกินเมือง” เป็น “ระบบเทศาภิบาล” เพื่อโยงอำนาจบริหารการปกครองเข้าสู่ส่วนกลาง นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๕ เป็นต้นมา โดยให้อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย

พระราชกรณียกิจด้านเศรษฐกิจและการคลัง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้ปรับปรุงระเบียบการจัดเก็บภาษีให้รัดกุมกว่าเดิม ดังนั้นใน พ.ศ. ๒๔๑๖ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ ทำหน้าที่จัดเก็บรายได้ของแผ่นดินมารวมไว้แห่งเดียวกัน ซึ่งต่อมายกฐานะขึ้นเป็นกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ นอกจากนั้น ยังทรงกำหนดพิภพอัตราภาษีอากรให้เสมอภาคกัน ยังผลให้รัฐบาลจัดเก็บภาษีอากรได้มากกว่าเดิม ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๓๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดหางบประมาณแผ่นดินขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อแยกเงินงบประมาณแผ่นดิน และเงินส่วนพระองค์ออกจากกันโดยเด็ดขาด

ในรัชสมัยของพระองค์ มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับระบบการเงินหลายประการ โดยเฉพาะใน พ.ศ. ๒๔๔๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งธนาคารขึ้นเป็นครั้งแรกในนามว่า สยามกัมมาจล ปัจจุบันคือ ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

พ.ศ. ๒๔๕๒ ทรงปรับปรุงหน่วยเงินปดี่ โดยยกเลิกเงินพดด้วง เฟื้อง เสี้ยว อัฐ และโสฬส เปลี่ยนมาใช้เงินบาทสี่สิบแทน ยังผลให้การค้าขายขยายตัวมากกว่าเดิม

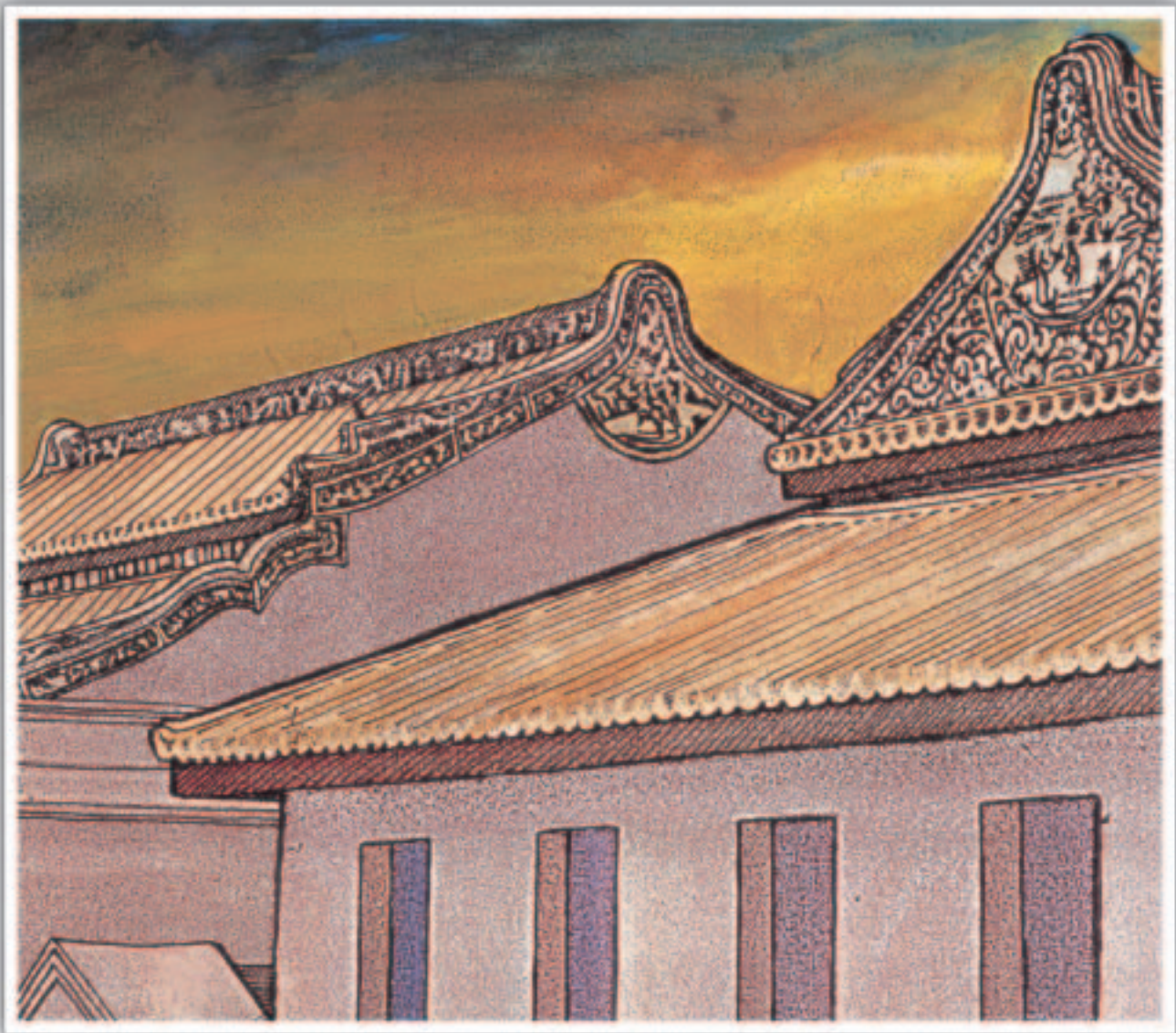

พระราชกรณียกิจด้านสังคม

การเลิกทาสนับเป็นพระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ไทย และประวัติศาสตร์โลก พระองค์มีพระราชดำริเรื่องการเลิกทาสตั้งแต่แรก เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เพราะการมีทาสเป็นเครื่องถ่วงความเจริญของ บ้านเมือง แต่ทรงตระหนักดีว่าการเลิกทาสเป็นเรื่องยาก จึงทรงกำหนดขั้นตอน อย่างค่อยเป็นค่อยไป เริ่มด้วยการตราพระราชบัญญัติพิทักษ์อายุลูกทาส ลูกไท เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗ กำหนดให้ลูกทาสทุกคนที่เกิดในรัชกาลของพระองค์ นับตั้งแต่ ปีมะโรง พ.ศ. ๒๔๑๑ และที่เกิดในปีต่อมา เมื่ออายุครบ ๒๐ ปี จะเป็นไทแก้ตัวพ้นจากการเป็นทาสในที่สุด นอกจากนี้ พระองค์ยังได้ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อช่วยไถ่ถอนทาสบางส่วน รวมทั้ง โปรดให้เลิกบ่อนเบี้ยซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการซื้อขายทาส พร้อมกันนี้ยังทรง ริเริ่มและขยายการศึกษาให้คนรู้หนังสืออีกด้วย

ในส่วนภูมิภาค ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการตราพระราชบัญญัติเลิกทาสในมณฑลต่างๆ หลายฉบับ จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๔๘ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติทาส ร.ศ. ๑๒๔ กำหนดให้มีการเลิกทาสโดยเด็ดขาด ด้วยการดำเนินพระบรมราโชบายแบบผ่อนปรนดังกล่าว ยังผลให้การเลิกทาสในประเทศไทยไม่มีความวุ่นวายเสียเลือดเนื้อแต่ประการใด

พระราชกรณียกิจด้านการศึกษา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา มีพระราชประสงค์ให้ราษฎรรู้หนังสือ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองและบ้านเมือง ดังนั้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนหลวงแห่งแรกขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ และต่อมาโปรดให้ขยายการศึกษาไปสู่ประชาชน โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรเป็นแห่งแรกที่วัดมหรณพารามใน พ.ศ. ๒๔๒๗

ตลอดรัชสมัยของพระองค์มีโรงเรียนเกิดขึ้นจำนวนมาก เช่น โรงเรียนหลวง โรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนสำหรับสตรี และโรงเรียนฝึกหัดครู โดยกระทรวงธรรมการเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบระบบการศึกษาของชาติ ทั้งนี้ยังได้ทรงริเริ่มให้มีการจัดตั้งหอพระสมุดสำหรับพระนคร พิพิธภัณฑ์สถานและโบราณคดีสโมสร

พระราชกรณียกิจด้านศาสนา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรม-
ราชูปถัมภ์แก่ทุกศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาประจำชาตินั้น
มีพระราชศรัทธาเลื่อมใสอย่างลึกซึ้ง ทรงส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา
และบูรณปฏิสังขรณ์พระอารามทั่วพระราชอาณาจักร ในการนี้ทรงสร้าง
วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามเป็นวัดประจำรัชกาล

พ.ศ. ๒๔๓๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎก
ด้วยอักษรไทยขึ้นเป็นครั้งแรก เรียกว่า “พระไตรปิฎกฉบับพิมพ์” และต่อมา
ใน พ.ศ. ๒๔๔๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะ
ปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ เพื่อให้การปกครองภายในสังฆมณฑลเป็นไป
อย่างมีระเบียบทั่วพระราชอาณาจักร

พระราชกรณียกิจด้านต่างประเทศ

ในรัชสมัยของพระองค์เป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่ลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกกำลังแผ่อิทธิพลในแถบภูมิภาคเอเชีย ประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะกรณีพิพาทระหว่างไทยและฝรั่งเศส ในวิกฤตการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ เป็นผลให้ไทยต้องยอมเสียดินแดนบางส่วนเพื่อรักษาเอกราชของชาติไว้ ด้วยเหตุนี้จึงมีพระราชดำริที่จะดำเนินวิเทศব্যใช้ในการเจริญสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ โดยเสด็จประพาสประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป รวม ๒ ครั้ง ใน พ.ศ. ๒๔๔๐ และ พ.ศ. ๒๔๕๐ ทำให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ยังทรงนำความเจริญต่างๆ มาปรับปรุงบ้านเมืองให้พัฒนาก้าวหน้าหลายประการ

พระราชกรณียกิจด้านการทหารและป้องกันประเทศ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราโชบายที่จะแก้ไขปรับปรุงรูปแบบกองทัพให้ทันสมัยตามแบบตะวันตก ใน พ.ศ. ๒๔๑๕ หลังจากที่พระองค์เสด็จกลับจากประพาสเมืองอินเดียและพม่า ทรงจัดแบ่งหน่วยทหารในกองทัพเป็นทหารบกและทหารเรือ พร้อมทั้งปรับปรุงอาวุธยุทโธปกรณ์ ตลอดจนทรงส่งพระราชโอรสไปศึกษาวิชาการทหารในทวีปยุโรปหลายพระองค์

พ.ศ. ๒๔๓๐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมยุทธนาธิการ ซึ่งต่อมายกฐานะขึ้นเป็นกระทรวงกลาโหม ทำหน้าที่บังคับบัญชาทหารบกและทหารเรือ

นอกจากนี้ ได้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนนายร้อยทหารบก และโรงเรียนนายเรือ ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ เพื่อแยกราชการทหารออกจากราชการฝ่ายพลเรือนโดยเด็ดขาด

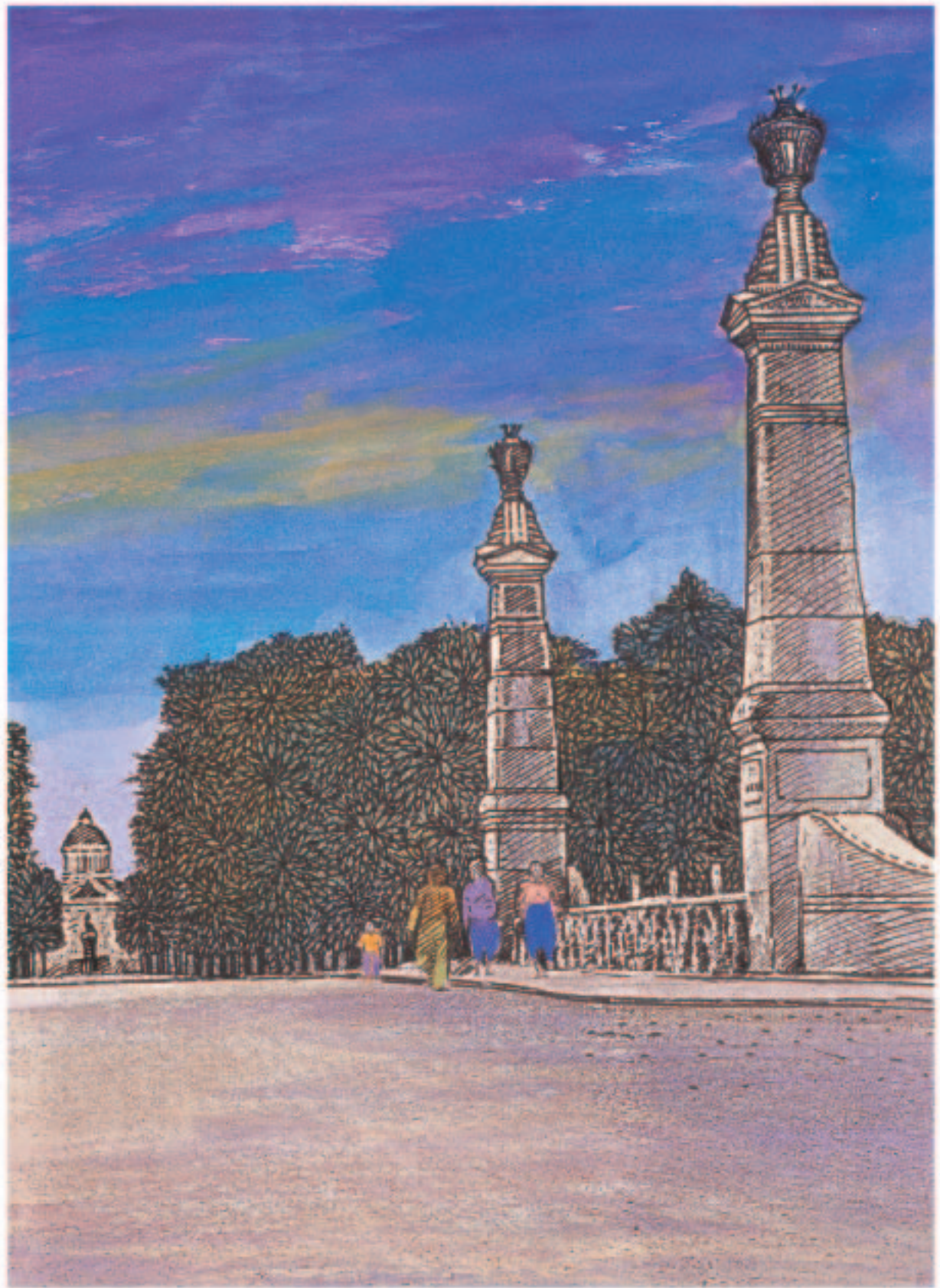

พระราชกรณียกิจด้านกฎหมายและการศาล

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงด้านกฎหมายและการศาลของประเทศให้ทันสมัย เพื่อที่จะแก้ไขสนธิสัญญาต่างๆ ที่ไทยเสียเปรียบชาติตะวันตก

งานปฏิรูปอย่างแรก คือ การจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมใน พ.ศ. ๒๔๓๔ เพื่อปรับปรุงระเบียบการศาลให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วพระราชอาณาจักร ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศาลโปริสภา (ปัจจุบันคือ ศาลแขวง) และศาลหัวเมือง โดยเริ่มที่มณฑลกรุงเก่าเป็นแห่งแรกใน พ.ศ. ๒๔๓๙ ต่อมาทรงสถาปนาโรงเรียนสอนวิชากฎหมาย ใน พ.ศ. ๒๔๔๐

นอกจากนี้ ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชำระพระราชกำหนดกฎหมาย ตลอดจนตราประมวลกฎหมายขึ้นใหม่ โดยประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ เป็นฉบับแรก รวมทั้งทรงส่งนักเรียนไทยไปศึกษาวิชากฎหมายในทวีปยุโรป เพื่อกลับมาพัฒนาปรับปรุงกฎหมายและระบบศาลของไทยในเวลาต่อมา

พระราชกรณียกิจด้านการคมนาคม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า การคมนาคมเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ ดังนั้นจึงทรงริเริ่มกิจการด้านการคมนาคมขึ้นหลายประการ โดยเฉพาะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างทางรถไฟหลวงสายแรกระหว่างกรุงเทพฯ - นครราชสีมา ใน พ.ศ. ๒๔๓๔

นอกจากนี้ ยังโปรดให้มีการตัดถนนขึ้นอีกหลายสาย เช่น ถนนราชดำเนิน ถนนเยาวราช ถนนอนุสาวรีย์ ถนนสีพระยา ถนนสุรวงศ์ และถนนเดโช ฯลฯ

ในการสร้างสะพานเพื่อความสะดวกของราษฎรนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นหลายแห่ง เช่น สะพานผ่านพิภพลีลา สะพานผ่านฟ้าลีลาศ สะพานมammenรังสรรค์ ฯลฯ ที่สำคัญประการหนึ่ง คือการพระราชทานพระราชทรัพย์ให้สร้างสะพาน เพื่อสาธารณประโยชน์เป็นประจำทุกปีในวันเฉลิมพระชนมพรรษา นับแต่ พ.ศ. ๒๔๓๔ เป็นต้นมา รวม ๑๗ สะพาน โดยพระราชทานนามสะพานขึ้นต้นด้วยคำว่า “เฉลิม” และมีตัวเลขระบุพระชนมพรรษา

นอกจากนั้น ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองขึ้น เพื่อประโยชน์ในด้านเกษตรกรรม การขนส่ง และสัญจรไปมาของราษฎร เช่น คลองรังสิต คลองทวีวัฒนา คลองเปรมประชากร คลองนครเนื่องเขต และคลองประเวศบุรีรมย์ ฯลฯ

ในด้านการติดต่อสื่อสารนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดกิจการโทรเลขสายแรกระหว่างกรุงเทพฯ - สมุทรปราการใน พ.ศ. ๒๔๑๘ และต่อมาจึงโปรดให้มีการจัดตั้งกรมไปรษณีย์โทรเลข ใน พ.ศ. ๒๔๔๑

พระราชกรณียกิจด้านสาธารณูปโภคและสาธารณสุข

กิจการด้านสาธารณูปโภคในรัชกาลเจริญก้าวหน้ามาก โดยเฉพาะกิจการด้านไฟฟ้าและประปามีขึ้นเป็นครั้งแรก ยังผลให้ราษฎรมีความสุขสบายยิ่งขึ้น

ในส่วนของการสาธารณสุขนั้น มีการก่อตั้งโรงพยาบาลขึ้นเป็นครั้งแรก ใน พ.ศ. ๒๔๓๑ พระราชทานนามว่า โรงศิริราชพยาบาล ปัจจุบัน คือ โรงพยาบาลศิริราช

สืบเนื่องจากกรณีพิพาทระหว่างไทย - ฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๓๖ ในวิกฤตการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ ยังผลให้ทหารไทยได้รับบาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมาก จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งสภาอุณาโลมแดงเป็นสภาการกุศลจัดหาทุนซื้อยา และเครื่องเวชภัณฑ์ โดยพระราชทานทุนอุดหนุนเป็นเบื้องต้น ในการนี้ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถทรงดำรงตำแหน่งสภานายิกา เป็นพระองค์แรก สภาอุณาโลมแดงในปัจจุบัน คือ สภากาชาดไทย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ให้ราษฎร
มีสุขภาพอนามัยที่ดี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ตราพระราชกำหนด
สุขาภิบาล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ เรียกว่า พระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพฯ
ร.ศ. ๑๑๖ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้มีการทดลองจัดการสุขาภิบาล
ขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๔๘ ที่ตำบลท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร

หนังสือฉีก 'นิทานกริช'
ฉบับนี้ แต่งให้แด่พระมยุรกมณเฑียร

๑ แด่ท้าวทองแก้วให้แก้	ท้าวทองแก้ว
ชื่อเสนาท้าวทองแก้ว	ท้าวทองแก้ว
ไท่ทองแก้ว	ทองแก้ว
ท้าวทองแก้ว	ทองแก้ว
๑ ชื่อเสนาท้าวทองแก้ว	ทองแก้ว
ท้าวทองแก้ว	ทองแก้ว
ชื่อเสนาท้าวทองแก้ว	ทองแก้ว
ท้าวทองแก้ว	ทองแก้ว

โดยความนิยมที่แต่งให้

๒๕

พระราชกรณียกิจด้านวรรณกรรม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระปรีชาสามารถในด้านอักษรศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง ดังปรากฏพระราชนิพนธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะพระราชหัตถเลขา พระบรมราชาธิบาย และพระราชวิจารณ์ต่างๆ ซึ่งล้วนมีคุณค่าอย่างยิ่ง ทางด้านอักษรศาสตร์ ประวัติศาสตร์และโบราณคดี

การเสด็จประพาสต้น เป็นพระราชกรณียกิจสำคัญประการหนึ่งที่มีพระราชนิยามที่จะเสด็จฯไปอย่างสามัญชน โดยปะปนไปกับราษฎรเพื่อมิให้ใครรู้จักและทราบล่วงหน้า จะประทับค้างแรมที่ใดก็สุดแล้วแต่พระราชหฤทัย เป็นผลให้ทรงพบเห็นการปฏิบัติงานของข้าราชการ ตลอดจนทุกข์สุขของราษฎรอย่างใกล้ชิด การเสด็จเช่นนี้เรียกว่า “เสด็จประพาสต้น” เสด็จครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ และครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชโอรสและพระราช
ธิดา รวม ๗๗ พระองค์ ทรงส่งพระราชโอรสหลายพระองค์ไปทรงศึกษาใน
ต่างประเทศ เมื่อเสด็จกลับมาก็ได้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อมา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรด้วย
พระโรคพระวักกะพิการ เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓
ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต รวมพระชนมพรรษา ๕๘ พรรษา
เสด็จอยู่ในสิริราชสมบัติรวม ๔๒ ปี

จากพระราชกรณียกิจต่างๆ ดังกล่าว นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณต่อชาตบ้านเมืองเป็นอเนกอนันต์ ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงทรงเป็นที่รักและเทิดทูนของพสกนิกรทั้งปวง ซึ่งต่างแซ่ซ้องพร้อมใจกันถวายพระราชสมัญญานามว่า “สมเด็จพระปิยมหาราช” มีความหมายว่า พระราชาผู้เป็นที่รักยิ่งแห่งราษฎร และในวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นมหามงคลสมัยครบ ๑๕๐ ปี แห่งวันพระบรมราชสมภพในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการนี้ องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศยกย่องพระเกียรติคุณให้ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลก ในสาขาการศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคม และสื่อสาร

ภาคผนวก

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี

เนื่องด้วยปีพุทธศักราช ๒๕๔๖ เป็นมหามงคลสมัยครบ ๑๕๐ ปี พระบรมราชสมภพในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และประเทศไทยได้เสนอให้องค์การยูเนสโกประกาศยกย่องพระเกียรติคุณเป็นบุคคลสำคัญของโลก รัฐบาลพิจารณาเห็นว่า ตลอดระยะเวลา ๔๒ ปีแห่งการครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจนานัปการ อันนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของประเทศอย่างใหญ่หลวง ส่งผลให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศ และสามารถดำรงอธิปไตยได้อย่างมั่นคงสืบมา จึงเห็นสมควรให้จัดงานเพื่อเฉลิมพระเกียรติในโอกาสดังกล่าว ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติโครงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี และแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติในโอกาสดังกล่าวไปแล้วนั้น

เนื่องจากมีการปรับปรุงโครงสร้างส่วนราชการใหม่ ฝ่ายเลขานุการเห็นสมควรให้มีการปรับปรุงองค์ประกอบในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๕ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับภารกิจ และให้การจัดงานเฉลิมพระเกียรติในโอกาสดังกล่าวดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมพระเกียรติ ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	นายกรัฐมนตรี	ประธานกรรมการ
๑.๒	รองนายกรัฐมนตรีทุกท่าน	รองประธานกรรมการ
๑.๓	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
๑.๔	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
๑.๕	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ	กรรมการ
๑.๖	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม	กรรมการ
๑.๗	ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
๑.๘	ปลัดกระทรวงกลาโหม	กรรมการ
๑.๙	ปลัดกระทรวงการคลัง	กรรมการ
๑.๑๐	ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
๑.๑๑	ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการ
๑.๑๒	ปลัดกระทรวงคมนาคม	กรรมการ
๑.๑๓	ปลัดกระทรวงพาณิชย์	กรรมการ
๑.๑๔	ปลัดกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
๑.๑๕	ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	กรรมการ
๑.๑๖	ปลัดกระทรวงยุติธรรม	กรรมการ

๑.๑๗ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข	กรรมการ
๑.๑๘ ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย	กรรมการ
๑.๑๙ ราชเลขาธิการ	กรรมการ
๑.๒๐ เลขาธิการพระราชวัง	กรรมการ
๑.๒๑ เลขาธิการนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
๑.๒๒ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี	กรรมการ
๑.๒๓ ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ	กรรมการ
๑.๒๔ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด	กรรมการ
๑.๒๕ ผู้บัญชาการทหารบก	กรรมการ
๑.๒๖ ผู้บัญชาการทหารเรือ	กรรมการ
๑.๒๗ ผู้บัญชาการทหารอากาศ	กรรมการ
๑.๒๘ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ	กรรมการ
๑.๒๙ อธิบดีกรมวิชาการ	กรรมการ
๑.๓๐ เลขาธิการสภาสถาบันราชภัฏ	กรรมการ
๑.๓๑ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร	กรรมการ
๑.๓๒ ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ	กรรมการ
๑.๓๓ หม่อมเจ้าภุชงค์ ฤกษ์กุล	กรรมการ
๑.๓๔ หม่อมราชวงศ์อดุลกิติ์ กิติยากร	กรรมการ
๑.๓๕ คุณวรวงษ์พนา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
๑.๓๖ ท่านผู้หญิงบุตรี วีระไวทยะ	กรรมการ
๑.๓๗ นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา	กรรมการ
๑.๓๘ คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ	กรรมการ
๑.๓๙ ศาสตราจารย์ คุณหญิงแมนมาส ขวลิต	กรรมการ
๑.๔๐ พันเอกหญิง คุณนิตอน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
๑.๔๑ พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี	กรรมการ
๑.๔๒ ร้อยตำรวจเอก หม่อมราชวงศ์คณิน รพีพัฒน์	กรรมการ
๑.๔๓ หม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ บริพัตร	กรรมการ
๑.๔๔ หม่อมราชวงศ์นครินทร์ จักรพงษ์	กรรมการ
๑.๔๕ หม่อมราชวงศ์ปรีณันทนา รังสิต	กรรมการ
๑.๔๖ นายทองทอง จันทรางศุ	กรรมการ
๑.๔๗ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม	กรรมการและเลขานุการ
๑.๔๘ อธิบดีกรมศิลปากร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๔๙ ผู้อำนวยการสำนักงานวรรณกรรมและประวัติศาสตร์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๕๐ ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ กำหนดนโยบายการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี

๒.๒ ให้ความเห็นชอบแผนงาน โครงการและกิจกรรมการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี

๒.๓ ให้มีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ และคณะทำงาน เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานได้ตามที่เห็นสมควร

๒.๔ ดำเนินการอื่นๆ เพื่อให้การจัดงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสมพระเกียรติ

สำหรับการเบิกจ่ายเบี้ยประชุม ให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมกรรมการ พ.ศ. ๒๕๒๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยให้เบิกจ่ายจากสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

**คำสั่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี
ที่ ๒/๒๕๔๖
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ**

ตามที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ เห็นชอบโครงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี และแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี นั้น

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ อาศัยอำนาจตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ ประกอบกับมติที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งที่ ๑/๒๕๔๖ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๔๖ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม	ประธานคณะกรรมการ
๑.๒ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม	รองประธานคณะกรรมการ
๑.๓ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	รองประธานคณะกรรมการ
๑.๔ ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๕ เลขาธิการพระราชวัง หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๖ ราชเลขาธิการ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๗ ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี
(ตามที่ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีมอบหมาย)	อนุกรรมการ
๑.๘ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๙ อธิบดีกรมการปกครอง หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๑๐ อธิบดีกรมศิลปากร หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๑๑ เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติหรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๑๒ เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๑๓ อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๑๔ ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๑๕ ผู้อำนวยการสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ

๑.๑๖ ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๑๗ อนุกรรมการและเลขานุการคณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์	อนุกรรมการ
๑.๑๘ นายเตช บุนนาค	อนุกรรมการ
๑.๑๙ คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ	อนุกรรมการ
๑.๒๐ พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี	อนุกรรมการ
๑.๒๑ หม่อมราชวงศ์สุนิดา กิตติยากร	อนุกรรมการ
๑.๒๒ หม่อมราชวงศ์นริศรา จักรพงษ์	อนุกรรมการ
๑.๒๓ หม่อมราชวงศ์ปรีณันทนา รังสิต	อนุกรรมการ
๑.๒๔ นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา	อนุกรรมการ
๑.๒๕ นายสมบัติ พลายน้อย	อนุกรรมการ
๑.๒๖ นางสาวไหม จบกมลศึก	อนุกรรมการ
๑.๒๗ รองอธิบดีกรมศิลปากร (ตามที่อธิบดีกรมศิลปากรมอบหมาย)	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑.๒๘ ผู้อำนวยการสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒๙ ผู้แทนสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๓๐ ผู้แทนสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๓๑ ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี

๒.๒ พิจารณากลับกรองหนังสือที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดพิมพ์ขึ้น เพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติ รวมทั้งให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการอำนาจการฯ

๒.๓ เสนอวงเงินงบประมาณการดำเนินงานต่อคณะกรรมการอำนาจการฯ

๒.๔ รายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการอำนาจการฯ ทราบเป็นระยะๆ

๒.๕ ให้มีอำนาจแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือในการปฏิบัติงานได้ตามความจำเป็น

๒.๖ ดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการอำนาจการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี

คำสั่งคณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ
ที่ ๑/๒๕๕๖
เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานกลั่นกรองการจัดพิมพ์หนังสือเฉลิมพระเกียรติ

โดยมติที่ประชุมคณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๖ เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ เห็นสมควรแต่งตั้งคณะทำงานกลั่นกรองการจัดพิมพ์หนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑ พลตรี หม่อมราชวงศ์สุภวัณย์ เกษมศรี	ประธานคณะทำงาน
๑.๒ นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยู่ธยา	คณะทำงาน
๑.๓ นางสาวไหม จบกสิณ	คณะทำงาน
๑.๔ ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ	คณะทำงาน
๑.๕ ผู้อำนวยการสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ	คณะทำงาน
๑.๖ ผู้อำนวยการสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์	คณะทำงาน
๑.๗ นางทองเพียร สารมาศ	คณะทำงานและเลขานุการ
๑.๘ นางสาวอรสรา สายบัว	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. หน้าที่

- ๒.๑ พิจารณากลั่นกรองการจัดพิมพ์หนังสือที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนเสนอเข้าร่วมเฉลิมพระเกียรติ รวมทั้งให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการฯ
- ๒.๒ รายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการฯ ทราบ
- ๒.๓ ดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

(นางอุไรวรรณ เทียนทอง)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

ประธานคณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ

คำสั่งคณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ

ที่ ๒/๒๕๔๖

เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานกลั่นกรองการจัดพิมพ์หนังสือเฉลิมพระเกียรติ เพิ่มเติม

ตามคำสั่งคณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ ครั้งที่ ๑/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ แต่งตั้งคณะทำงานกลั่นกรองการจัดพิมพ์หนังสือเฉลิมพระเกียรติ นั้น

ในการนี้ เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการปฏิบัติงานพิจารณากลั่นกรองหนังสือที่จะจัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติ จึงเห็นควรแต่งตั้งคณะทำงานเพิ่มเติม ดังนี้

๑. นางปนัดดา พงศ์สุริยมาส

คณะทำงาน

๒. นางสาวรัชนี ทรัพย์วิจิตร

คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๖

(นางอุไรวรรณ เทียนทอง)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

ประธานคณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ

“การทํานุบำรุงความเจริญของบ้านเมือง กับทั้งการเลิกล้างความ
เสื่อมเสียให้หมดไปที่เราได้พากเพียรจัดทำมาตลอดเวลา ๔๐ ปีนี้ก็ดี หรือ
ที่จะจัดทำสำเร็จเป็นคุณประโยชน์ได้ต่อไปในภายหน้าก็ดี ย่อมอาศัยความ
สามัคคีพร้อมน้ำใจกันในชาวเรา เพราะความสามัคคีได้มีมา บ้านเมือง
ของเราจึงได้มีความเจริญมาถึงปานนี้ ท่านทั้งหลายจงพร้อมกันรักษาความ
สามัคคีนี้ให้ถาวรสืบไป แลจงวางใจในภาระของเราที่จะชักนำท่านทั้งหลาย
ให้กระทำการเพื่อความสุข แลประโยชน์ของสยามราชอาณาจักรนี้ต่อไป
โดยมิได้ย่อหย่อนอย่างใดเลย”

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พ.ศ. ๒๔๕๑

